

// השתלשלות ההלכה //

חובת תיעוד ההלוואה

בפרק הזה למדתם על החובה שההלוואה תיעשה עם תיעוד של שטר או עדים. חובה זו כתובה כבר בגמרא:

אמר רב: כל מי שיש לו מעות ומלווה אותן שלא בעדים, עובר משום "ולפני עיוור לא תיתן מכשול".

וריש לקיש אמר: **גורם קללה לעצמו.** תלמוד בבלי, בבא מציעא עה, ב

ומסביר רש"י שם:

"עובר משום לפני עיוור": שעולה על רוחו של לווה לכפור.
"גורם קללה לעצמו": כשתובעו, וזה כופר, הכל מקללך אותו ואומרין שהוא דובר על צדיק - עתק.

כלומר, הלוואה בלי אמצעי תיעוד מעודדת את הלווה לשקר.

(1) כיצד? הסבירו את דברי רש"י.

(2) כיצד הלוואה בלי עדים או שטר גורמת לאנשים לקלל את המלווה?

חשוב לציין שדברי ריש לקיש לא נאמרו דווקא כשהמלווה משקר (כמו בדברי רב), אלא גם אם הוא אדם טוב שפשוט שכח מההלוואה.

הרמב"ם פוסק גמרא זו להלכה:

אסור לאדם להלוות מעותיו בלא עדים, ואפילו לתלמיד חכם, אלא אם כן הלווהו על המשכון. והמלווה בשטר משובח יותר.

וכל המלווה בלא עדים, עובר משום "ולפני עיוור לא תתן מכשול" וגורם קללה לעצמו.

משנה תורה, הלכות מלווה ולווה, פרק ב, הלכה ז

(3) הרמב"ם מדייק שהלוואה בלי עדים, שטר או משכון אסורה אפילו לתלמיד חכם. מדוע שנחשוב שדבר זה יהיה מותר, אם מלווים לתלמיד חכם?

(4) אם כן, מדוע שדבר זה יהיה אסור אם מלווים לתלמיד חכם?

הריטב"א מבין גמרא זו בצורה אחרת:

והנכון, דההיא לאו איסורא ממש, דאורייתא או דרבנן, אלא מידת חסידות בעלמא, וכענין שאמרו "אסור לאדם שילווה מעותיו בלא עדים". חידושי הריטב"א, מגילה כח, ב

(5) כיצד מסביר הריטב"א את דברי רב וריש לקיש?

(6) קראו את דברי ה'שולחן ערוך'. כיצד הוא פסק, כרמב"ם או כריטב"א?

אסור להלוות בלא עדים ואפילו לתלמיד חכם, אלא אם כן הלווהו על המשכון, והמלווה בשטר משובח יותר. וכל המלווה בלא עדים עובר משום "לפני עיוור לא תתן מכשול" וגורם קללה לעצמו.
שולחן ערוך, חושן משפט, סימן ע, סעיף א

למעשה, כיום לא כולם נוהגים להקפיד בהלכה זו. מדוע? 'ערוך השולחן' מנסה למצוא דרך ללמד על כך זכות:

אין להלוות בלא עדים ואפילו לתלמיד חכם... ומה שאין נזהרים עתה בזה, ולווים זה מזה גמ"ח בלא עדים ובלא שטר, משום דמכירין זה את זה ונאמנין זה לזה, ויודע המלווה שלא ישכח ולא יכפור לו.
ערוך השולחן, חושן משפט, סימן ע, סעיף קטן א

(7) כיצד מסביר 'ערוך השולחן' את המציאות כיום?

(8) האם ההסבר שלו פותר את הבעיה?

פוסקי זמננו מוסיפים דרך נוספת לתעד את ההלוואה:

כיום ניתן להוסיף: הודעה בדוא"ל או בפלאפון עם סכום ההלוואה.

הרב נועם דביר מייזלס, תשובה באתר "ישיבה"

(9) כיצד אפשרות זו יכולה לעזור למלווה לתבוע את ההלוואה בהמשך?

(10) סכמו בקצרה את מהלך הדברים בסוגיה: מהו המקור הראשי, מה הן שתי הדרכים להבין את החובה בגמרא, כיצד נפסקה ההלכה, מה הן שתי הדרכים להבין את הפסיקה הזאת, וכיצד ניתן לקיים את ההלכה בדרכים נוספות?